

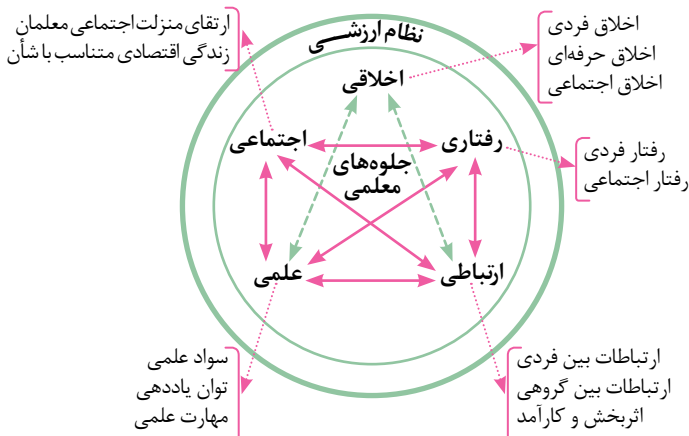
منشور معلم

دکتر مهدی باراحمدی خراسانی
دکترای مدیریت آموزشی و مدرس دانشگاه

اما این سؤال مطرح است که: چگونه باید تعقل را در افراد پرورش داد؟ جلوه‌های معلمی در دو حالت بررسی می‌شوند: در حالت اول به صورت «اخلاقی، رفتاری، ارتباطی، علمی و اجتماعی» در چارچوب یک نظام ارزشی که به رفتار معلم جهت می‌دهد، به شرح نمودار ۱ ارائه می‌شود.

هرگونه تحول اساسی در جامعه مستلزم متحول شدن نظام آموزشی است و محور اصلی پیشرفت هر نظام آموزشی «کیفیت عملکرد معلم» است. «معلم» به‌عنوان مهم‌ترین رکن تعلیم و تربیت در پرورش ابعاد آموزشی، اعتقادی، عاطفی، اخلاقی، سیاسی، اجتماعی و... دانش‌آموزان مستقیماً دخالت دارد و در تربیت نیروی انسانی مورد نیاز جامعه نقش اساسی ایفا می‌کند. بنا بر تعبیر شهید مطهری (روزنامه خراسان، اول، ۱۳۳۷)، گرایش عمومی به آموزش و پرورش یکی از پدیده‌های مشخص قرن حاضر است که ارکان آن نقش مهمی در تعالی جامعه دارند. پس ضروری است این ارکان را بشناسیم و آن را با نیازهای جامعه متناسب سازیم. تعلیم و تربیت چهار رکن اساسی دارد که عبارت‌اند از:

نظام ارزشی اسلامی - ایرانی (مادی و معنوی)

و در حالت دوم به‌صورت نظریه‌ها، راهبردها و راهکارهای عملیاتی مطرح می‌شود. با عنایت به ارکان ذکر شده، برای آنکه نظام تعلیم و تربیت در کشور کاربردی و متناسب با گفتمان پیشرفت اسلامی، گام دوم بیانیه انقلاب اسلامی، سند بنیادین تحول آموزش و پرورش و نیازهای اساسی جامعه باشد، می‌باید این راهبرد مورد توجه قرار گیرد:

جلوه‌های معلمی

«نظریه‌ها، راهبردها و راهکارهای عملیاتی نظام تعلیم و تربیت متناسب با نیازهای اساسی جامعه و گفتمان پیشرفت»
مبنای نظری: معلمان افسران پیشرفت اسلام و کشور هستند. برای نشان دادن جلوه‌های معلمی سه سطح معلم، وزارت آموزش و پرورش و دستگاه‌های تبلیغی و ترویجی تعیین می‌گردند. (مقام معظم رهبری، سایت خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۹۹/۶/۱۲)
 بی‌شک مهم‌ترین عنصر و عامل در فرایند تعلیم و تربیت معلمان هستند. لذا از مهم‌ترین و ضروری‌ترین کارها در این راستا ارتقای

ارکان اساسی تعلیم و تربیت

ردیف	ارکان	توضیحات
۱	مبانی تعلیم و تربیت	در آن دو موضوع «اهداف مطلق و نسبی» (که غرض و غایت تعلیم و تربیت است) و «اصول و قواعد ضروری تعلیم و تربیت» مورد بررسی قرار می‌گیرد.
۲	مربی و معلم	سخن اساسی در رکن دوم آن است که معلم و مربی باید آنچه را که می‌خواهد تعلیم دهد، خود دارا باشد. یعنی مربی نباید بدون علم، به تعلیم افراد بپردازد.
۳	انسان مورد تعلیم و تربیت	بر این اساس انسان تنها موجودی است که تحول و دگرگونی بسیار می‌پذیرد. از این رو معلمان و مربیان باید به اصول حاکم بر تعلیم و تربیت انسان توجه لازم و کافی داشته باشند.
۴	مواد تعلیم و تربیت	شامل مواردی همچون تعقل، خلاقیت، دانش، تماس با اندیشه‌های مهم، ارزش‌های معنوی، مهارت، سازگاری با زندگی، سلامت بدنی و روانی، تغییر شخصیت و ... است.

مواد مذکور کلیاتی هستند که مطلوبیت آن‌ها مورد تردید نیست، اما آنچه که می‌باید مورد بررسی قرار گیرد، بیان ملاک‌ها و اصول و انگیزه‌های آن مواد است. مثلاً هر چند تعقل و تقویت آن از مواد مهم تربیتی است،

جلوه‌های معلمی

«نظریه‌ها، راهبردها و راهکارهای عملیاتی نظام تعلیم و تربیت متناسب با نیازهای اساسی جامعه و گفتمان پیشرفت»

مبنای نظری: معلمان افسران پیشرفت اسلام و کشور هستند. برای نشان دادن جلوه‌های معلمی سه سطح معلم، وزارت آموزش و پرورش و دستگاه‌های تبلیغی و ترویجی تعیین می‌گردند. (مقام معظم رهبری)

ردیف	جلوه‌ها	معلم	وزارت آموزش و پرورش	دستگاه‌های تبلیغی و ترویجی
۱	یادگیری به‌عنوان امری مستمر	* طراحی کارهای مهارتی، مشارکتی و کارجویی و انتقال آن به دانش‌آموزان * تدوین سیر مطالعاتی دانش‌آموزان بر اساس منابع معتبر و مناسب آموزشی	* طراحی و استقرار نظام آموزشی جامع، به‌صورتی که فرایند یادگیری به‌عنوان امری مستمر از تولد تا مرگ تبیین گردد.	* پرورش انسان مقدمه ایجاد هر تغییری در جوامع است. * انسان‌ها سازنده همه تحولات عرصه‌های اجتماعی هستند.
۲	شفاف‌سازی نقش نهادهای متولی امر تعلیم و تربیت	* هدایت دانش‌آموزان در بهره‌گیری از ظرفیت‌های اجتماعی و رسانه‌ای متناسب با نیازها و شرایط آن‌ها * اول خوب زندگی کردن سپس خوب درس خواندن	* توسعه عرصه‌های ارتباطی و اجتماعی، شامل خانواده، مدرسه، دانشگاه، مساجد، حوزه علمیه، رسانه‌ها (دیداری، شنیداری، دیجیتالی و مکتوب)	* شفاف‌سازی نقش نهادهای متولی تعلیم و تربیت در فرایند یادگیری مستمر * درک وظیفه خود و ایفای نقش در این نظام یکپارچه
۳	جایگزینی الگوی تلفیقی تعلیم و تربیت با الگوی آموزشی حافظه‌مدار	* بهره‌گیری از ابزارهای آموزشی با رویکرد توسعه ادراکی دانش‌آموزان * بهره‌گیری از بازی‌های آموزشی و ایفای نقش برای توسعه خلاقیت * ارزیابی عملی به‌جای ارزیابی نظری * توسعه مهارت دانش‌آموزان	* الگوی آموزشی حافظه‌مدار با الگوی تلفیقی مشتمل بر آموزش، تربیت، پژوهش، ادراک و مهارت جایگزین شود و همه رده‌های تحصیلی را فرا گیرد	* تحولات نظام آموزش و پرورش کشور به‌گونه‌ای است که دیگر سامانه‌ها و فرایندهای سنتی پاسخ‌گوی نیازهای جامعه نیستند * مشارکت نهادهای ترویجی و تبلیغی در توسعه آموزش‌های کاربردی
۴	تسری فرایند تعلیم و تربیت	* آموزش‌های سبک زندگی خانوادگی و اجتماعی به دانش‌آموزان * برگزاری کارگاه‌های عملی متناسب با نیازهای حرفه‌ای، اجتماعی و خانوادگی دانش‌آموزان در کلاس درس یا محیط‌های مناسب دیگر	* آرمان و غایت تعلیم و تربیت کمال‌یافته تعالی انسان‌ها، تربیت دینی، پرورش نخبگان و تعلیم نیازهای واقعی زندگی اجتماعی به افراد است که باید به‌عنوان راهبرد اساسی مد نظر قرار گیرد.	* فرایند تعلیم و تربیت به تمام ساحت‌ها، از جمله تعلیم و تربیت اعتقادی و اخلاقی، علمی و فناورانه، اقتصادی و حرفه‌ای، اجتماعی و سیاسی، زیستی و بدنی و همچنین زیباشناختی و هنری تسری یابد.
۵	نگاه اقتصادی به محتوای آموزشی	* محتوای آموزش عنصر کلیدی در فرایند تعلیم و تربیت است * متناسب‌سازی فرایند تعلیم و تربیت با نیازهای ضروری جامعه * توجه اختصاصی به نیازمندی‌های گوناگون هر دانش‌آموز	* بهره‌گیری از خلاقیت در تدوین محتوای آموزشی * توجه بیشتر به نیازسنجی و اثربخشی آموزشی * نظارت عمیق و جامع بر محتوای تعلیم‌شده به دانش‌آموزان	* توسعه آموزش‌های اقتصادی بومی رسانه‌ها و سازمان‌های استانی و محلی * ترویج و تبلیغ سبک زندگی فردی و اجتماعی مطلوب برای دانش‌آموزان در تکمیل آموزش‌های مدرسه
۶	تعلیم و تربیت مطابق با گفتمان پیشرفت و نیاز روز جامعه	* اقدامات تعلیمی و تربیتی برای رسیدن به سجایای اخلاقی و انسانی * ترجمان پیشرفت دانش‌آموزی توسط معلمان * ایجاد دغدغه پیشرفت در دانش‌آموز	* اصلاح پیش‌فرض نادرستی که راه ایجاد یک نظام عادلانه را یکسان‌سازی می‌داند و به نیازمندی‌های مختلف زمانی، مکانی، جنسیتی، جغرافیایی و ... توجه نمی‌کند	* همسان‌سازی برنامه‌های تبلیغی و ترویجی با گفتمان پیشرفت، اقتضانات روز و نیازهای جامعه * ارتقای منزلت اجتماعی معلمان

منزلت اجتماعی معلمان و فراهم‌ساختن زمینه زندگی متناسب با شأن آن‌هاست. شناسایی و جذب متخصصان و افراد توانمند برای ورود به این شغل، ایجاد زمینه‌های بروز خلاقیت و نوآوری معلمان در فرایند تدریس و نقش آفرینی آن‌ها در برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های آموزشی از مهم‌ترین مصداق‌های این امر است. «معلمی» در معنای واقعی کلمه وقتی تحقق می‌یابد که به‌عنوان یک وظیفه دینی به آن نگریده شده‌اند. به بیان دیگر، زمانی که می‌گویند «معلمی شغل انبیاست» (امام خمینی(ره))، یعنی معلم تدریس را به‌عنوان عبادت و وظیفه معنوی انجام می‌دهد و مدرس معنوی است نه مدرس شغلی.

معلم درس می‌دهد تا فرزندان چیزی فراگیرند و جامعه را از تباهی و ظلمت نجات دهند و خودش نیز ارشاد شود. زمانی که چنین آموزگاری درس می‌دهد، کاملاً از کیفیت تدریس و حرکات او می‌توان چنین حسی را درک کرد. زیرا فطرت انسان‌ها خدایی است، پس فطرت خدایی شنونده، با حالت معنوی گوینده، هم‌جنس هستند و یکدیگر را جذب می‌کنند. بر همین اساس «جلوه‌های معلمی» همچون جریان نوری مسیر زندگی انسان را روشن می‌کند و هیچ‌گاه نمی‌توان آن را پنهان کرد؛ چرا که «پری‌رو تاب مستوری ندارد!» (جامی).